

Nemzeti imázs

Hódi Sándor pszichológus a történelmi tapasztalat és az uralkodó politikai viszonyok nemzetformáló hatásáról

Azokat a csoportjellemzőket, amelyeket nemzeti alkati sajátosságként emlegetünk, a pszichológia etnikai sztereotípiának nevezi. Ezek a sztereotípiák tulajdonképpen a *történelmi tapasztalat és az uralkodó politikai viszonyok pszichológiai lenyomatai*, mondja a pszichológus, aki hasonló jellegű kutatásokkal maga is foglalkozott. Most többek között azt szeretnénk volna megtudni tőle, alakítható-e a nemzeti karakter.

■ **Igaznak tartja, hogy az északi népek jellemesebbek a délieknél?**

– Az egymással nyelvileg, történetileg, területileg összefüggésbe hozott nemzetek jellemvonásait mindig hasonlóan találjuk, csupán árnyalatnyi különbséget látunk közöttük. A magyarok helyzete sajátos ebből a szempontból, meglehetősen társtalan nemzetnek számítunk a világon. Hunyadi György az 1970-es évek elején (a Kádár-rendszer idején vagyunk) kezdett Magyarországon a nemzeti sztereotípiák vizsgálatával foglalkozni. Többek között azt vizsgálta, hogy az emberek egy-egy nemzetre, többek között a magyarokra nézve mennyire tartanak jellemzőnek különböző tulajdonságokat. A magyar emberről lényegében ugyanazokat a tulajdonságokat emelték ki az országok reprezentatív minta különböző csoportjai. Azt is megfigyelte, hogy a román ember magyarországi jellemzése más népek

csoportokra vonatkozó sztereotípiák ugyanis lényegüket tekintve afféle ideológiák „irányelvek”, politikai helyzetértékelések, amelyek követésre való mintát, társadalmi modellt rejtenek magukban.

■ **Mi, magyarok fontosnak tartjuk, hogy milyen kép él rólunk más népekben?**

– A magyarok mindmáig megkülönböztetett fontosságot tulajdonítottak annak, hogy milyen kép él róluk az európai köztudatban; jelesül hogyan vélekednek róluk a franciák, angolok, németek, olaszok. Az, hogy milyennek látják őket a környező országok népei, kevésbé érdekelte (és érdekli) a magyar embert, jöllehet – a történelem tanulsága szerint – erre kellett volna inkább nagyobb gondot fordítani. Nyugat-imádatunk egyébként összefügg egyik jellemző nemzeti vonásunkkal: a nagyoknak való megfelelni akarással. Az autonóm népek és személységek mindenekelőtt önmagukkal akarnak tisztában lenni, saját érdekeiket igyekeznek eredményesen képviselni, saját autentikus életüket próbálják élni. Természetesnek tekintik, hogy azok, amik, örülnek annak, hogy franciák, angolok, németek. Az egészséges lelkületű népekhez hasonlóan nekünk magyaroknak is annak kellene örülnünk, hogy magyarok vagyunk.

■ **Beszélhetünk-e a nemzeti imázs kialakításáról?**

– Nem könnyű a nagyvilágban jó hírnévre szert tenni, a nemzetek családjában megbecsülést szerezni. Ennek elérésére aligha elég politikai kampányokat szervezni. A népek presztízse ugyanis az adott ország nemzetközi súlyával arányosan növekszik, ami viszont a gazdasági gyarapodás, a biztonság, a jólét, a nemzeti kultúra, a humán erőforrás függvénye és nem a politikai szövegek puffogatásáé. A rendszerváltást követő próbálkozások a magyarság külföldi imázsának a javítására kudarcba fulladtak. Megrekedtek a hamis propaganda szintjén, hiszen a magyarság tényleges súlya a gazdasági hatékonyság, a demokratikus fejlődés, a kulturális élet szempontjából nem változott semmit, inkább visszacsúszás következett be. A magyarság jó hírnevének a megalapozásához magának a nemzetnek a felemelkedésére, megerősödésére van szükség. Szeretném azonban ismételtelen hangsúlyozni, hogy a nagy népek nem a mi elvárásaink és érdemeink alapján alakítják magyarságképüket, hanem saját hatalmi érdekeiknek megfelelően.

■ **A kisebbségi sorsban élő magyarokkal kapcsolatban milyen sztereotípiák élnek?**

– A nemzetudat gyors erodálódása ment végbe a kisebbségben élők körében is, akik az asszimilálódás útjára kerültek, és tízezreivel vándorolnak el szülőföldjükről. Ugyanakkor voltak, akik kivárára rendezkedtek be, mások – amint erre lehetőség kínálkozott – politikai szerveződésbe kezdtek, vagy a letűnt rendszer székértelőiként csupán megfogolatták a nemzeti önszerveződést. Bármit tettek vagy nem tettek, az elcsatolt magyar nemzetrészek ma is állam és a nemzet keresztjére vannak szegezve.

Hódi Sándor

Grúik Ibolya

hez viszonyítva igen kedvezőtlen, míg az oroszok megítélése és értékelése az egyik legpozitívabb volt. A rendszerváltás idején, miután megszűnt az oro-

Ma a magyarországi közvélemény a határon túli magyarokról azt tartja, hogy ők a nemzeti eszme igazi elkötelezett hívei. Ok az anyanyelv igazi védelmezői, a történelmi és nemzeti hagyományok leghívebb őrzői. És minthogy az összetartozási érzés és a közösség iránti felelősségérzet fűti őket, szinte valamennyien a magyarországi jobboldal támogatói. Nem csak a konzervatív közvélemény vélekedik így

szokkal kapcsolatos politikai-ideológiai nyomás, az oroszok megítélése közel került a románéhoz. A nyugati népeknek – élükön az angollal – már akkor is nagy presztízszük volt Magyarországon, ami tovább növekedett azóta.

■ **Mire valók az egyes népekre vonatkozó sztereotípiák?**

– Ha száz életünk lenne, az sem lenne elegendő, hogy minden népet (és azon belül minden embert) kimerítően megismerjünk. Kellő ismeretek hiányában mintegy eligazodásként arra támaszkodunk, ami rendelkezésünkre áll: elfogult úti beszámolókból, politikusok alkalmi kijelentéseiből, félművelt énekesek dalaiból, nem egyszer ellenséges indulatoktól fűtött történelemkönyvekből összeálló, a köztudatba beágyazódó sablonos etnikai képekre, amelyeknek nem sok közük van a tényeken alapuló ismeretekhez. Bármennyire felszínesek és torzak is azonban ezek az ismeretek, a politikai indítékok vonatkozásában pontos eligazítást szolgálnak. A saját és más

A rendszerváltást és a határon túli magyarok politikai szerveződését követően majdnem 180 fokes fordulat állt be a kisebbségek megítélése tekintetében. Ma a magyarországi közvélemény a határon túli magyarokról azt tartja, hogy ők a nemzeti eszme igazi elkötelezett hívei. Ok az anyanyelv igazi védelmezői, a történelmi és nemzeti hagyományok leghívebb őrzői. És minthogy az összetartozási érzés és a közösség iránti felelősségérzet fűti őket, szinte valamennyien a magyarországi jobboldal támogatói. Nem csak a konzervatív közvélemény vélekedik így. Ellenérzés formájában, de ez a sztereotípiája jelen van az MSZP–SZDSZ kormánykoalíció kisebbségpolitikájában is. Épp a jobboldalisággal kapcsolatos sztereotípiák, a „nemzeti elkötelezettség” kliséje miatt tagadta meg tőlük a magyar állampolgárságot, s habozás nélkül felszámolta, illetve ellenőrzése alá vonta a határon túli irányuló támogatást.

■ GRÚIK Ibolya